

Adverbia (příslovce)

1. Dokončete věty podle toho, zda jde o spřežky nebo o spojení předložky se jménem.

na hoře
 nahoře
 z pravidla
 zpravidla
 na místo
 namísto
 z paměti
 z paměti
 po tichu
 potichu

2. Rozhodněte, zda se výrazy píší dohromady nebo zvlášť. Ke kontrole užíjte SSČ.

Neohlížel se (na)nic _____ a (na) nikoho_____. Přišel až (k)večeru _____ . Text (do)slova _____ opsal. Objevil se tady (z)nenadání _____ . (Z)počátku _____ studia měl problémy s fyzikou. Byl jsem tam (po)druhé _____. Zablýsklo se a (v)tom _____ (z)čista jasná _____ uhodilo. (Z)ticha _____ se ozval jeho zpěv. Měl velice (na)spěch _____. Budu se vám věnovat (po)případě _____ celý týden.

3. Rozhodněte, kdy se jedná o příslovce a kdy o předložku.

Udělal jsem jí to *kvůli*. Chodník vede *napříč* zahradou. Jsem úplně *mimo*. Jedu náhodou *kolem*. Bydlíme hned *vedle*. *Okolo* domu rostou květiny. *Díky* tobě se cítím zase dobře. Udělal jsem to jemu *navzdory*. Seděl *uprostřed*.

4. Jak vznikla následující adverbia?

takříkajíc	přítom	přesčas	
mimoto	zasvé	vleže	
dokola	zčásti	nechtě	vyjma
	mimoto		

5. Utvořte 2. stupeň adverbíí.

tiše	blízko	rychle
dobře	zle	nízko
hluboko	draze	zdravě
bezpečně	chutně	široko
snadno	jednoduše	dlouho
vysoko	vesele	škaredě

Předložky (prepozice)

1. Odlište předložky primární a sekundární.

Zůstal tam přes hodinu. Nepřijel na soustředění kvůli nemoci. Chodili jsme okolo jezera. Během války padlo na bojištích na miliony lidí. Za hodinu budeme hotovi. Podařilo se to díky jeho obratnosti. Přes otcův zákaz odešel na fotbal. Vůči Petrovi nemám námitek. Navzdory dešti bylo venku příjemně. Blížili jsme se ku Praze. Vzal knihu ze stolu.

2. Zvažte vhodnost užití předložky (případně vyjádření opravte), uveďte slohové zabarvení předložek (ověřte v SSČ).

pracovat dle návodu, udělat to skrz mínění jiných, dívat se skrz brýle, dorozumívat se skrz tlumočnicka, zachovat se nečestně vůči ostatním, budoucnost závisí od mládeže, myslet si to přes celou dobu, nehledě k nedostatkům.

3. Doložte příklady vazby předložek.

bez, na, k, kromě, mimo, přes, vůči, v, vyjma, při

4. Doplňte předložku s (se), z (ze).

Moji rodiče pocházejí ___ Olomouce. Ty vidíš vše jen ___ svého hlediska. V budoucnu se ukáže kdo ___ koho. Navštívím vás některý den ___ neděle. Dávej ___ rozumem, ber ___ rozvahou. Sejde ___ očí, sejde ___ mysli. Pavla sundala prsten ___ prstu. Jablka padala ___ stromu. Vždyť ty nejsi ___ to pochopit, jak je to těžké. Lékař musel vytáhnout tatínkovi kost ___ krku.

Spojky (konjunkce)

1. Rozlište spojky souřadící a podřadící.

Odešel, než jsem mu stačil poděkovat. O tom, že uvažuji správně, mě přesvědčil jeden londýnský fotograf, když mi řekl, abych v Anglii uspořádal výstavu. Jestliže bude pršet, zůstaneme doma, nebo půjdeme do muzea. Nic si nevzal, třebaže měl hlad. Jít tam, či raději zůstat doma? Hned

prší, hned svítí slunce. Pozvali jsme ho, on však naše pozvání odmítl. Parlament zákon schválil, avšak pan prezident jej nepodepsal. Byl velice unaven, a nadto se ještě nachladil. I když mě to těší, úplně spokojen nejsem, poněvadž jsem nedosáhl toho, čeho jsem dosáhnout chtěl. Prohráli jsme, protože nám chybělo štěstí.

2. Určete, které výrazy jsou spojky.

Přijdeš, že? Řekl mi, že nepřijde. Aby ses tam nenachladil. Poradil mi, abych pil bylinkový čaj. To byl ale film! Ale nepovídej! Nezlob se, ale bolí mě hlava. A půjdeme o kousek dál. Co když ten vlak nestihneme. Když bude pršet, zůstaneme doma.

3. Spojte věty vhodnými spojkami, případně vztažnými zájmeny a vztažnými příslovci. Doplňte čárky.

Ptali se mě _____ bude vaše stanovisko. Jitka nepřišla _____ to včera slíbila. Zjistím _____ je nového. Nejlepší by bylo _____ se už nevrátil. Lukášovi toto vysvětlení nestačilo _____ se obrátil na mě. Ocitl se najednou na místě _____ nebylo ani živáčka. Nemohla ho vůbec poznat _____ ho dobře zná. Vypadal _____ o ničem nevěděl. Teď stála v rozpacích _____ svetr mu má vybrat.

4. Doplňte chybějící čárky.

Obrátil se a šlapal z kopce máchal holí a bystrým zrakem se bedlivě rozhlížel kolem sebe. Díval jsem se za ním až byl z dohledu. Theodor mě mátl i zas udivoval. Protože to byl vědec značně proslulý byl pro mne osobností značně důležitou. Po pravdě řečeno to byl doposud jediný člověk jakého jsem poznal který byl zřejmě stejný nadšenec pro zoologii jako já. Nesmírně mi také zalichotilo poznání že se mnou mluví a chová se ke mně docela tak jako kdybych byl v jeho věku. To se mi na něm líbilo protože moje rodina se mnou také nemluvila jako s klučíkem a já měl dost opovržlivé mínění o každém cizím člověku který by byl zkoušel se mnou jednat jako s dítětem. Ale Theodor nejen že se mnou mluvil jako bych byl dospělý ale také jednal jako bych měl tolik vědomostí jako on.

(Podle knihy *O mé rodině a jiné zvířeně* G. Durrella)

Částice (partikule)

1. Najděte v textu částice a charakterizujte je.

Nemá bohužel čas. To je bezesporu nejvýznamnější dílo. Prý se odstěhovali do Prahy. Kéž už by byly prázdniny! Že se ptáš. Vždyť je teprve šest hodin. To je ale teplo. Beztak už nepřijde. To se ti jenom zdá. Tak teda neshledanou. To to špatně dopadlo. Copak jsem to neříkal? A bude tady ticho! Ať jsi hned zpátky! To je mi pořádek! Kdyby se tak na mě usmála! Aby tak nepřišel! Cožpak jsi ho neslyšel? K tomuto setkání opravdu došlo. Beztoho ni neděláš. Však já to tak nenechám! To je záležitost čistě naší rodiny. Naneštěstí už odešel.

2. Za pomoci Slovníku spisovné češtiny určete, jakými slovními druhy jsou označené výrazy.

Přijdeš, *že*? Řekl mi, *že* nepřijde. *Aby* ses tam nenachladil. Poradil mi, *abych* pil bylinkový čaj. *Ale* nepovídej! Nezlob se, *ale* bolí mě hlava. *A* půjdeme o kousek dál. Dnes si udělám všechnu práci *a* zítra budu odpočívat. Co *když* ten vlak nestihneme. *Když* bude pršet, zůstaneme doma. *Kdyby* se chtěl vrátit! *Kdyby* mně poslal zprávu, nevolala bych mu do práce.

3. Vytvořte věty, ve kterých budou výrazy jednak částicemi, jednak jiným slovním druhem.

tuším, co, však, právě, ovšem, vážně, přímo, ono, aby, jestli

Citoslovce (interjekce)

1. Vyhledejte citoslovce a klasifikujte je.

Haló, kdo volá? Au, au, nech toho! Plác a bylo po mouše. Fuj, kde se to tu vzalo? Nono, jen pomalu! Šup s tím do kamen. To bylo, panečku, pochutnání, mňam! Bože, to je nádhera! Vrabec frnk do křoví. Najednou bác na okno. To byl, člověče, den! Kocour hop na strom. Heč, půjdu na ples! Hú, to je zima! Běda, co jsem to udělal! Hajdy zpátky do postele! Vida, už ho tu máme. Ach, to je trápení! Pa, řekl mazlivě.

2. Jakou slovnědruhovou platnost mohou mít tyto výrazy?

pane, k čertu, hrome, hanba, sláva, běda

3. Doplňte čárky.

Brr to jsem se lekla. Aj to je příjemné překvapení. Hola hej pojd'te sem všichni. Vtom něco prásk ho přes prsty. Psst napomínala nás maminka. Dědeček šup s liškou do pytle. Přinesla jsem ti ten svetr na. Hop do vody! Au to bolí! Panečku to byla zábava! Vtom zvonek třikrát crrr. Vida ho. Babička kššš na kuřata. Tak šup do postýlky. Ejhle přišla ti další zpráva.

Texty cvičení byly zpracovány podle níže uvedených publikací a na základě materiálu Českého národního korpusu.

Brabcová, R. – Krejčová, M. *Praktická cvičení z morfologie*. Praha: PdF UK, 1996.

Kneselová, H. *Cvičení z českého jazyka – morfologie*. Brno: MU Brno, 1998.

Krobotová, M. *Česká morfologie – cvičení*. Olomouc: UP v Olomouci, 2005.

Martinec, I. – Tušková, J. M. – Zimová, L. *Mluvnice. Učebnice českého jazyka pro střední školy*. Plzeň: Fraus, 2009.

